

Warszawa, 4 lipca 2023 r.

Stanowisko w sprawie ochrony i opieki nad zabytkami

Komisji Konserwatorskiej

Stowarzyszenia Historyków Sztuki

Komisja Konserwatorska, działająca z ramienia Stowarzyszenia Historyków Sztuki, dostrzegając konieczność i potrzebę uzupełnienia „luk prawnych” w obowiązujących przepisach, jest jednym z głosów, które w środowisku związanym z ochroną dóbr kultury wskazują na brak skuteczności w ochronie i opiece nad zabytkami. W świetle obowiązujących przepisów poczyniono w tej kwestii już wiele trafnych spostrzeżeń odnośnie definicji samego zabytku, kwalifikacji osób odpowiedzialnych za ochronę zabytków, wymagań w stosunku do właścicieli sprawujących opiekę nad zabytkami, czy wreszcie osób wykonujących prace przy zabytkach. Niemniej praktyka pokazuje, że należy pilnie podjąć temat poprawy działań pozwalających na zachowanie polskich zabytków dla przyszłych pokoleń.

Stoimy na stanowisku pełnego poszanowania i ochrony integralności substancji zabytkowej, zarówno pojedynczego obiektu, jak i zespołów zabytkowej zabudowy. Naszym celem jest zwrócenie uwagi na konieczność wprowadzenia uzupełnień w obowiązujących przepisach prawa, tak by ochrona dziedzictwa kultury materialnej naszego kraju była nie tylko skuteczniejsza, ale i dostosowana do zmieniających się potrzeb i warunków w zakresie prowadzonych prac oraz funkcji użytkowych zabytków. W związku z tym:

1. Wskazujemy na konieczność ochrony zabytku wraz z jego otoczeniem przy czym postulujemy, by otoczeniem zabytku był nie tylko obszar wpisany do rejestru, będący przeważnie oryginalną parcelą związaną historycznie z zabytkiem. Należy przywrócić pojęcie perspektywy widokowej i w jej ramach objąć obszarowym wpisem do rejestru teren ze znajdującymi się na nim elementami, których zachowanie w istniejącej skali pozwoli na właściwą ekspozycję zabytku.

2. Należy w trybie pilnym podjąć prace nad aktualizacją rejestru zabytków wraz z opracowaniem kryteriów opartych na wypracowanym przez ekspertów wzorcu kategoryzacji obiektów.
3. Należy zweryfikować zapisy dotyczące *Gminnego programu opieki nad zabytkami*. Program powinien być rzetelną analizą środowiska kulturowego danego regionu ze wskazaniem konkretnych narzędzi współpracy właścicieli z lokalnymi władzami i przedsiębiorcami. Powinien być wymagany ustawowo, mieć charakter obligatoryjny i podlegać jedynie aktualizacji w tych częściach składowych, które uległy zmianie przy zachowaniu dwuletniego okresu sprawozdań z jego realizacji.
4. Należy poprawić system kontroli zabytków, dając służbom konserwatorskim uprawnienia analogiczne do posiadanych przez inspekcję budowlaną w przypadku zabytków zagrożonych zniszczeniem lub częściowym uszkodzeniem.
5. Konieczne jest ujednoczenie w skali kraju spójnego zakresu kompetencji państwowych, dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami, przekazywanych samorządom wraz z określeniem systemu dofinansowania.
6. Należy rozszerzyć obowiązek wymaganych ustawowo kwalifikacji do wykonywania prac konserwatorskich przy zabytkach i objąć nim również przynajmniej połowę zespołu pracowników, który pracuje pod kierunkiem osoby posiadającej stosowne uprawnienia.
7. Niezbędne jest wzmocnienie kadrowe i finansowe organów ochrony zabytków z wyraźnym wymogiem posiadania stosownych kwalifikacji, obejmujących wiedzę i doświadczenie, szczególnie ważnych w przypadku osób kierujących wojewódzkimi i samorządowymi służbami konserwatorskimi.
8. Należy poprawić wpływ środowisk konserwatorskich na ochronę zabytków, poprzez zastosowanie zdecydowanych ulg podatkowych dla właścicieli obiektów wpisanych do rejestru zabytków, którzy odzyskają znaczącą część poniesionych kosztów, wykonując prace przy zabytkach zgodnie z pozwoleniem służby konserwatorskiej i będą zainteresowani otrzymaniem takiego pozwolenia. Wprowadzenie stosownych ulg podatkowych dla każdego, kto finansuje prace poprawiające stan techniczny i przywraca wartość historyczną i artystyczną zabytku to niewątpliwie bardziej skuteczna zachęta, niż obowiązujący system dotacyjny.
9. Niezbędna jest poprawa świadomości społecznej dotyczącej wartości i ochrony zabytków poprzez dedykowany program edukacyjny na wszystkich szczeblach

edukacyjnych z uwzględnieniem kierunków uczelni wyższych, których absolwenci mogą być uczestnikami w procesie odbudowy lub rewaloryzacji zabytków.

Komisja Konserwatorska Stowarzyszenia Historyków Sztuki

Anna Adamczyk, Oddz. Kielecki

prof. ucz. inż. arch. Michał Domińczak, Oddz. Warszawski

dr Małgorzata Gwiazdowska, Oddz. Szczeciński – Przewodnicząca

dr Agnieszka Kasprzak, Oddz. Warszawski

Emanuel Okoń, Oddz. Toruński

Włodzimierz Pedrycz, Oddz. Kielecki

Ewa Pokorska-Ożóg, Oddz. Górnośląski

Sławomir Szczerbiński, Oddz. Toruński